

ความทรงจำในสื่อบันเทิงคดีเรื่อง สี่แผ่นดิน
Memories in the Entertainment Media of
the Story ‘Four Reigns’

กฤต โสดาลี*

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณະมนุชยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Kit Sodalee
Mahasarakham University

**Corresponding Author, E-mail: kit.sodalee@gmail.com*

Received: Sep 13, 2023 Revised: Dec 13, 2023 Accepted: Dec 13, 2023 Available: Dec 30, 2023

Abstract

The literary work "Four Reigns" captures a historical narrative spanning from the decline of King Rama V's reign to the era of King Rama VIII, undergoing a transition into a televised script. This evolution into a contemporary and widely embraced medium, the television drama, prompted an inquiry into the theme of memory within the original literary work (1953) and an examination of artificial memories presented in its televised adaptation, "Four Reigns" (2003). The study's findings reveal that the literary content of "Four Reigns" functions as a reservoir of memories intricately interwoven with Thai history and societal dynamics, effectively delineating cultural shifts from the reign of King Rama V to King Rama VIII. The prominence of "Four Reigns" in literary circles facilitated its adaptation into a televised script. Notably, the analysis emphasizes that memories embedded within television scripts are intentionally crafted as artificial constructs by mass media entities, strategically establishing connections with Thai political institutions. This purposeful manipulation of awareness significantly contributes to an enriched understanding of Thai societal history through the specific perspective of political institutions.

Keywords: memories, entertainment Media, four reigns prosthetic memory, literature, television dramas

บทคัดย่อ

วรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน เป็นวรรณกรรมความทรงจำที่นำเสนอเหตุการณ์ในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาลที่ 8 และมีการดัดแปลงให้อยู่ในรูปแบบของบทละครโทรทัศน์ เพื่อนำไปจัดทำเป็นละครโทรทัศน์ อันเป็นสื่อสมัยใหม่ที่ได้รับการนิยมนิยมอย่างแพร่หลาย บนฐานคิดเช่นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความทรงจำในวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน (2496) และเพื่อศึกษาความทรงจำเทียมในบทละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน (2546)

ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ได้ปรากฏความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และสังคมไทย ตั้งแต่ช่วงรัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาลที่ 8 โดยแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และความนึกคิดของผู้คนในยุคสมัย ซึ่งความนิยมของวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ทำให้เกิดการนำไปดัดแปลงให้อยู่ในรูปแบบของบทละครโทรทัศน์ อันมีสื่อมวลชนเป็นผู้คัดเลือกความทรงจำที่ควรถูกจดจำ เพื่อจะนำเสนอในสื่อการละคร พบว่าความทรงจำในบทละครโทรทัศน์เป็นความทรงจำเทียมที่สื่อมวลชนสร้างขึ้นให้มีความเชื่อมโยงกับสถาบันการเมืองไทย ทำให้เกิดการรับรู้ความเป็นมาของสังคมไทยผ่านสถาบันการเมือง

คำสำคัญ: ความทรงจำ บันเทิงคดี สี่แผ่นดิน ความทรงจำเทียม
วรรณกรรม บทละครโทรทัศน์

บทนำ

วรรณกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ทางศิลปะที่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับผู้อ่าน โดยหัวใจสำคัญของงานสร้างสรรค์ประเภทดังกล่าวคือความประณีตงดงามของภาษา และเนื้อเรื่องที่ผสมกลมกลืนกับรูปแบบและสาระอันเป็นประโยชน์ต่อผู้คน (เสฐียรโกเศศ, 2515: 7) โดยความประณีตงดงามของภาษานั้นได้ถูกยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ชี้วัดคุณค่าของงานวรรณกรรม (ลัสนา ศิริเจริญ, 2525: 9) และอาจทำให้เกิดการต่อยอดไปสู่งานศิลปะแขนงอื่นๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปะทางด้านการแสดง (เจตนา นาควัชร, 2546: 37-61) เช่น ละครโทรทัศน์

อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ผลงานประพันธ์ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นับเป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมและเป็นงานเขียนที่มีวรรณศิลป์เป็นอย่างมาก (อนงค์ รุ่งแจ้ง, 2554: 108) ทำให้เกิดการนำวรรณกรรมเรื่องนี้ไปดัดแปลงให้อยู่ในรูปแบบของสื่อละครโทรทัศน์ สื่อละครเพลง และสื่อละครเวที (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ออนไลน์) จากปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นเครื่องการันตีชั้นยอดถึงความนิยมของวรรณกรรมเรื่องนี้ ทำให้อรรถนิพนธ์เรื่องนี้นักกลายเป็น 1 ในหนังสือดี 100 เล่ม ที่คนไทยควรอ่าน โดยมีการกล่าวถึงวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ว่า “เป็นบทประพันธ์ลักษณะนวนิยายสมัยใหม่ มุ่งสื่อสารกับคนร่วมสมัย หากโดยมิติกาลเวลาในเรื่อง

ตลอดจนฉากทางสังคม ย้อนอดีตไกลถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 5 และจบลงที่รัชกาลที่ 8 สวรรคต” (วิทยากร เชียงกูล, 2541: 234-235)

จากข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าคุณค่าทางประวัติศาสตร์นับเป็นอีกคุณค่าประการหนึ่งของวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน โดยการที่วรรณกรรมเรื่องนี้มีกลวิธีการเล่าเรื่องแบบประจักษ์พยาน (witness-narrator) ผ่านตัวละครเอกหญิงที่ชื่อว่า “พลอย” ได้ทำให้ผู้อ่านสัมผัสถึงรายละเอียดเบื้องหลังเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว อันเป็นรายละเอียดสำคัญของชีวิต ความเป็นอยู่ และมุมมองของผู้คนที่มีต่อเหตุการณ์ในยุคสมัย (ศิกฤทธิ ปราโมช, มร.ว., 2496: คำนำ) ทั้งนี้ ในวรรณกรรมเรื่องนี้ ภาษาจึงถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก เพราะได้บอกเล่ามุมมองของผู้ประพันธ์ที่มีต่อเหตุการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้การสื่อสารในวรรณกรรมเรื่องนี้ไม่ใช่การสื่อสารแบบตรงไปตรงมา แต่เป็นการสื่อสารที่ถูกคัดกรองและจัดการด้วยอารมณ์ ความรู้สึกของผู้ประพันธ์ ความทรงจำที่เกิดขึ้นในวรรณกรรม จึงมิใช่ภาพสะท้อนความจริงของอดีต แต่เป็น “เรื่องเล่าของอดีต” ที่เป็นตัวแทนของความจริง (Fabian, 2007: 102)

อย่างไรก็ตาม ความทรงจำที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน มีการนำไปเสนอซ้ำ ผ่านสื่อละครโทรทัศน์อยู่บ่อยครั้ง ด้วยกระบวนการดัดแปลง (adaptation) ทำให้ตัวบทเกิดการผลิตซ้ำเป็นจำนวนมากถึง 6 ครั้งด้วยกัน ได้แก่ ละครทางช่อง 4 (2504), ละครทางช่อง 5 (2517), ละครทางช่อง 5 (2523), ละครทางช่อง 3 (2534)

และละครทางโมเดิร์นไนน์ทีวี (2546, 2559) ทำให้เฉลี่ยคนไทยมีโอกาสได้รับรู้เหตุการณ์ในอดีตจากสื่อละครโทรทัศน์เรื่องนี้ในทุกๆ 6 ปี (เจนวิทย์ เชื้อสาวะถี, 2560: ออนไลน์) โดยละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ ฉบับที่กำกับโดย ม.ล.พันธุ์เทวนพ เทวกุล เนื่องจากมีรอบจำนวนการเผยแพร่มากที่สุด การนำละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน มาฉายซ้ำจึงทำให้เกิด “การประกอบสร้างความเป็นจริง” ขึ้นในสังคม ผ่านรูปแบบของความบันเทิงที่ผู้ชมไม่รู้ตัว (อวิรุทธ์ ศิริโสภณา และประภัสสร จันทรสถิตพร, 2561: 25) โดยเป็นการตอกย้ำความทรงจำที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทย ช่วงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เพื่อให้คนไทยรับรู้รากและความเป็นมาของสังคมไทย

บนฐานคิดเช่นนี้ การศึกษาในประเด็นความทรงจำในสื่อบันเทิงคดีจึงมีความน่าสนใจ เนื่องจากจะแสดงให้เห็นกระบวนการคัดกรองและจัดการความทรงจำในช่วงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จากสื่อทั้งสองประเภท ได้แก่ สื่อประเภทวรรณกรรม (2557) และสื่อประเภทบทละครโทรทัศน์ที่ฉายทางช่องโมเดิร์นไนน์ทีวี (2559)

การทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่าแนวคิดความทรงจำเป็นแนวคิดที่มีความนิยมเป็นอย่างมากในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ เช่น งานวิจัยของ สรรตน์ จีรบรรวิสุทธิ์ (2562) ศึกษาเรื่อง “ความทรงจำร่วมในละครอิงประวัติศาสตร์ของไทย” โดยศึกษาจากละครโทรทัศน์ที่มีการนำเสนอความเป็นมาของประวัติศาสตร์ไทยจำนวน 22 เรื่อง 31 เวอร์ชัน สรรตน์ระบุว่าละครอิงประวัติศาสตร์ไทยได้มีการนำเสนอเนื้อหาความทรงจำอยู่เสมอ ตั้งแต่ยุคประกาศอิสรภาพ ยุคทองของกรุงศรีอยุธยา ยุคกรุงแตก ยุคสร้างบ้านแปงเมือง ยุคสยามยามเปลี่ยนผ่าน ยุคอภิวัฒน์สยามถึงสงครามมหาเอเซียบูรพา และยุคเรียกร้องประชาธิปไตย ทำให้เกิดการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ให้อยู่ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เปี่ยมด้วยบุญญาธิการ และปกครองบ้านเมืองให้สงบสุข

นัทธนัย ประสานนาม (2560: 239-268) ศึกษา เรื่อง “ความทรงจำเทียม: เรื่องเล่าของมอมในวัฒนธรรมความทรงจำและวัฒนธรรมสกรีน” เพื่อสาธิตวิธีการประยุกต์ใช้แนวคิดความทรงจำมาศึกษาวรรณกรรมกับละครโทรทัศน์ นัทธนัยระบุว่ามอมเป็นเรื่องสั้นที่มีแก่นเรื่องนำเสนอความคิดที่ว่าสยามไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่ง และได้สร้างความเกลียดชังให้เกิดแก่ชาวฝรั่ง โดยมีการนำเหตุการณ์สงครามโลก ครั้งที่ 2 มาใช้เป็นฉากในการดำเนินเรื่อง แต่ในกรณีเรื่องสั้น มอม พบว่าความทรงจำในนั้นเรื่องสั้นมีความคลุมเครืออย่าง

ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2566

มาก ไม่อาจนำเสนอความทรงจำได้ดีเทียบเท่ากับในละครโทรทัศน์ เนื่องจากเรื่องสั้นมอมยังต้องอาศัยการตีความระดับสัญลักษณ์เข้ามาช่วยเพื่อให้ได้ถึงใจความที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อ แต่ละละครโทรทัศน์สามารถนำเสนอความทรงจำได้อย่างตรงไปตรงมา ทำให้เห็นความทุกข์ยากของพลเรือนและทหารที่ต้องถูกส่งไปสู้รบที่เชียงตุง เกิดการเชิดชูคุณค่ามนุษยธรรม ทำให้ “มอม” ประสบความสำเร็จในฐานะตัวบทความทรงจำเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2

แนวคิดความทรงจำจึงเป็นแนวคิดเชิงสหวิทยาการ (interdisciplinary) ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับศาสตร์ต่างๆ อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะการศึกษาในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นันทนัย ประสานนาม (2562: 88-109) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การเลือกพิจารณาตัวบทว่าวรรณกรรมที่นำมาใช้ศึกษาไม่ควรจะต้องนำเสนอเพียงแต่เรื่องราวประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่ควรแฝงความเชื่อมโยงกับความรู้ทางประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์ที่ไม่ถูกยอมรับจากสังคมด้วย สิทธิพล เครือรัฐติกาล (2561: 35-52) ศึกษา “นวนิยายเรื่อง สี่แผ่นดิน ในบริบทการเมืองไทย” ได้มองวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ในฐานะวรรณกรรมการเมือง ที่แต่งขึ้นด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการเชิดชูอุดมการณ์กษัตริย์นิยม ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้มีการบรรยายภาพความรุ่งเรืองในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และแสดงภาพความตกต่ำทางสังคมและการเมืองว่าเป็นเหตุจากการปฏิบัติเมื่อ พ.ศ. 2475

วรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน จึงถือเป็นวรรณกรรมความทรงจำที่สะท้อนให้เห็นเหตุการณ์ในสังคมไทย ช่วงการเผชิญหน้ากับลัทธิเจ้าอาณานิคมตะวันตก ต่อเนื่องไปจนถึงช่วงหลังสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ตลอดจนแสดงท่าทีของผู้คนในยุคสมัยผ่านการแสดงออกของตัวละครต่างๆ ในเรื่อง ทั้งนี้ การศึกษาความทรงจำในสื่อบันเทิงคดีเรื่อง สี่แผ่นดิน จึงถือเป็นแนวทางใหม่ในการศึกษาวรรณกรรมที่จะเผยให้เห็นความสัมพันธ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ส่งผลต่อสังคม และปฏิกิริยาของผู้คนที่มีต่อนโยบายการบริหารประเทศ

วิธีการศึกษา

งานวิจัยเรื่อง “ความทรงจำในสื่อบันเทิงคดี เรื่อง สี่แผ่นดิน” เป็นงานวิจัยเชิงสหวิทยาการที่มุ่งพิจารณาตัวบทจากสองประเภท ได้แก่ สี่วรรณกรรม และสื่อบทละครโทรทัศน์ ในการนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดจากสาขาวิชาต่างๆ มาประยุกต์ใช้ แล้วสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดความทรงจำ วรรณกรรม เรื่อง สี่แผ่นดิน แนวคิดการดัดแปลงศึกษา และแนวคิดสำนักทางประวัติศาสตร์ในสังคมไทย
2. ศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในช่วงปี พ.ศ. 2411-2487 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ตรงกับเหตุการณ์ในวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน

3. วิเคราะห์ตัวบทประเภทวรรณกรรม เรื่อง สี่แผ่นดิน (2557) และตัวบทประเภทบทละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน กำกับโดย ม.ล.พันธุ์เทวนพ เทวกุล (2559) โดยพิจารณาเทียบเคียงกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ไทยควบคู่กับการวิเคราะห์ปฏิกิริยาของตัวละครในสื่อทั้งสองประเภท ทั้งในด้านความคิด อารมณ์ และความรู้สึก

4. สรุปและอภิปรายผล ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยจะจำแนกประเด็นการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ความทรงจำในวรรณกรรม และ 2) ความทรงจำเทียมในบทละครโทรทัศน์ มีรายละเอียดดังนี้

1. ความทรงจำในวรรณกรรม

ความทรงจำในวรรณกรรมเป็นการศึกษามุมมองและทัศนคติของผู้ประพันธ์ที่มีต่อเหตุการณ์ในสังคมไทย ช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล โดยมีการนำเหตุการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าวมาใช้เป็นฉากในการดำเนินเรื่อง และให้ตัวละครเป็นผู้ถ่ายทอดเหตุการณ์

แผ่นดินที่ 1 หากเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ไทยจะพบว่า ตรงกับในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ได้มีการแสดงให้เห็นมุมมองต่อยุคสมัยว่าเป็นยุคแห่งการปฏิรูปด้านขนบธรรมเนียมจารีตให้เกิดความเสมอภาค ปรากฏเด่นชัดใน 2 ประเด็น ได้แก่ การปฏิรูปด้านสิทธิสตรี และการเผยแพร่แนวคิดเสมอภาค

ประเด็นการปฏิรูปด้านสิทธิสตรี พบว่าปรากฏขึ้นในช่วงก่อนการเสด็จประพาสยุโรป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในแผ่นดินที่ 1 ทรงแต่งตั้งสมเด็จพระราชินีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในเหตุการณ์นี้ได้แสดงให้เห็นมุมมองว่าเป็นเหตุการณ์ที่สร้าง “การสะท้อนความรู้สึกในสิทธิของเพศคนที่สงบนิ่งอยู่ในตัว ผู้หญิงมาหลายศตวรรษให้กลับฟื้นคืนชีพ” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 156-157) ทำให้ผู้หญิงเกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเองที่ไม่ด้อยไปกว่าผู้ชายเลย “คนเราเกิดมาก็เท่ากันไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือเป็นชาย ตำแหน่งแห่งหนหรือกิจการต่าง ๆ ที่ผู้ชายทำได้ ผู้หญิงก็คงจะทำได้เช่นกันถ้ามีโอกาส” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 157)

ประเด็นการเผยแพร่แนวคิดเสมอภาค พบว่าปรากฏขึ้นภายหลังที่มีการเสด็จนิวัติกลับพระนคร โดยเริ่มต้นจากการจับสลากนั่งโต๊ะรับประทานอาหารในงานเลี้ยงรับเสด็จ ทำให้ข้าหลวงมีโอกาสได้ร่วมโต๊ะกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในแผ่นดินที่ 1 และมีเหตุการณ์เผยแพร่แนวคิดเสมอภาคไปในภูมิภาคต่าง ๆ ด้วย เหตุการณ์เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นมุมมองว่าเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความ

ภาคภูมิใจในฐานะการเป็นเพื่อนกับพระเจ้าแผ่นดิน “ชาวบ้านเหล่านั้นสามารถพูดคุยกับพระเจ้าอยู่หัวได้อย่างระหว่างคนต่อคน... ทุกคนก็สามารถแสดงตัวให้ปรากฏเป็นตัวของตัวเอง เต็มไปด้วยเกียรติอันภาคภูมิ ที่ได้เป็นเพื่อนต้นของพระเจ้าแผ่นดินไทย” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 275-276)

แผ่นดินที่ 2 ตรงกับในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ได้มีการแสดงให้เห็นมุมมองต่อยุคสมัยว่าเป็นยุคแห่งการนิยมวัฒนธรรมตะวันตก ปรากฏเด่นชัดในประเด็นการปฏิรูปด้านการแต่งกาย

ประเด็นการปฏิรูปด้านการแต่งกาย พบว่าปรากฏขึ้นตั้งแต่การผลัดเปลี่ยนแผ่นดิน พลอย ตัวละครเอกของเรื่องได้นำเสนอ มุมมองความคิดต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวว่า “การแต่งเนื้อแต่งตัวนั้นดูพิถีพิถัน เอาสวຍเอาจามกว่าแต่ก่อน ท่าทางก็ดูทะมัดทะแมงกระเดียดไปทางฝรั่ง หมากรุกที่เคยกินก็เปลี่ยนไปเป็นบุหรี่ปะปองจากนอก” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 423-424) ซึ่งนอกเหนือจากการแต่งกายของบุรุษแล้ว ยังพบอีกว่าสตรีก็มีการปฏิรูปให้เหมือนกับชาวตะวันตกเช่นกัน ปรากฏในเหตุการณ์ที่พลอยได้ถูกคุณเปรมขอร้องให้ไว้ผมยาวเหมือนกับชาวฝรั่ง “ในหลวงท่านไม่โปรดผู้หญิงไว้ผมสั้น ฉันทายากขอให้แม่พลอยเริ่มไว้ผมสักที เวลาเข้าเฝ้าแหวนจะได้ถูกพระทัย” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 492-493) และอีกเหตุการณ์หนึ่งคือคุณชายได้แนะนำให้พลอยขัดฟันให้

ชาวเหมือนกับชาวฝรั่งด้วย “ไผ่ผวยแล้ว ปล่อยพันดำ ดูเป็นหม่อม พันดำอย่างไรก็ไม่รู้ สกปรกออก ขัดพันเสียเถิด แม่พลอย” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 494) เหตุการณ์เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นมุมมองว่าเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความ “ตะขิดตะขวงใจ” เป็นอย่างมาก

แผ่นดินที่ 3 ตรงกับในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ได้มีการแสดงให้เห็นมุมมองต่อยุคสมัยว่าเป็นยุคแห่งการแตกแยก ปรากฏเด่นชัดในประเด็นการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พบว่าปรากฏขึ้นตั้งแต่ที่อันได้กลับมาจากต่างประเทศ และเกิดความต้องการที่จะพัฒนาประเทศให้รุ่งเรืองขึ้น “คนที่คิดการนั้น เจตนาดีต่อบ้านเมือง อยากจะให้รุ่งเรืองเจริญเหมือนเขาอื่น จึงได้ทำไป ผมเชื่อว่าคนที่ทำไปนั้นต่างก็จงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่หัวเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 663-664) และมีการยึดพระราชอำนาจจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในแผ่นดินที่ 3 หากเจ้านายพระองค์ใดคัดค้านก็จะมีกรจับกุมตัวไว้ “เขาจับเอาไปขังไว้หลายพระองค์แล้ว” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 655-656) เหตุการณ์เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นมุมมองว่าเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความแตกแยกในหมู่คนชาติเดียวกัน “เวลานี้เขายึดดอนเมืองได้หมดแล้ว แต่ยังไม่ยกเข้ามาในกรุงเทพฯ เขายื่นคำขาดมายังรัฐบาลให้จัดการแก้ไขการปกครอง

แผ่นดินใหม่” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 677) และทำให้เกิดความกังวลใจ “ฉันนึกไม่ถึงจริง ๆ ฟังดูเหมือนบ้านแตกสาแหรกขาด ถ้าในหลวงองค์นี้ทรงสละราชสมบัติ ใครจะได้เป็นในหลวงต่อไป?” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 717-718)

แผ่นดินที่ 4 ตรงกับในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ในวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ได้มีการแสดงให้เห็นมุมมองต่อยุคสมัยว่าเป็นยุคแห่งการสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปรากฏเด่นชัดใน 2 ประเด็น ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรมทางภาษา และการสร้างวัฒนธรรมการแต่งกาย

ประเด็นการสร้างวัฒนธรรมทางภาษา พบในตอนที่พ่อเพิ่มและตาอ๊อดได้กล่าวพูดคุยกันอย่างสนุกสนานเกี่ยวกับการสร้างวัฒนธรรมใหม่ทางภาษาว่า “นี่แหละภาษาใหม่ที่ท่านสั่งให้คนไทยพูดกัน หนังสือเดี๋ยวนี้อ่านไม่เหมือนแต่ก่อน ท่านตัดหนังสือทิ้งไปเสียเป็นหลายตัว แล้วก็แก้ตัวสะกดใหม่อย่างคำว่าง เดี๋ยวนี้อ่านไม่ใช่ ธ ธง แต่ใช้ ท ทหาร แปลกดีไหม ส่วนคำพูดที่อ๊อดพูดกับคุณลุงนั่นก็อย่างที่ท่านสั่งที่พูดนั่นแหละ” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 877-878) เหตุการณ์เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นมุมมองว่าเป็นเหตุการณ์ที่ “ฟังแปลกหูพิลึกละ” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 877-878)

ประเด็นการสร้างวัฒนธรรมการแต่งกาย ปรากฏในตอนที่พ่อเพิ่มได้พูดคุยกับพลอย “แม่พลอยนะแหละ ตัวจะต้องกลายเป็นหม่อมไปด้วยละ เขาไม่ได้บอกให้ใส่แต่สาว ๆ หรอก สาวแก่แม่หม้าย

ก็ต้องใส่หมวกด้วยกันทั้งนั้น” (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2557: 857-858) หากขัดขึ้นหรือไม่ปฏิบัติตามก็จะถูก “โปลิตจับ”

2. ความทรงจำเทียมในบทละครโทรทัศน์

ความทรงจำเทียมในบทละครโทรทัศน์เป็นการศึกษา มุมมองและทรรศนะของผู้เขียนบทละครที่มีต่อเหตุการณ์ในสังคมไทย ช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ภายหลังจากการได้รับอิทธิพลทางจิตนาการจากความทรงจำในวรรณกรรม เรื่อง สี่แผ่นดิน ที่อยู่ในฐานะของตัวบทต้นฉบับ

แผ่นดินที่ 1 บทละครโทรทัศน์ยังคงมีการนำเสนอความทรงจำเรื่องการปฏิรูปสิทธิสตรีและความทรงจำเรื่องการสร้างความเสมอภาคในสังคมไทย ผ่านเหตุการณ์การแต่งตั้งสมเด็จพระบรมราชินีนาถเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และเหตุการณ์หลังจากเสด็จนิวัติกลับพระนคร โดยความทรงจำทั้งสองนี้ได้ถูกดัดแปลงให้อยู่ลักษณะเรื่องเล่า (narrative) ของตัวละครหลักต่างๆ ในเรื่อง เพื่อให้ผู้ชมเกิดความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ปฏิรูปด้านขนบธรรมเนียมจารีตทั้งสอง “คำพูดของพ่อเพิ่มทำเอาทุกคนหัวเราะกันครืนไปก่อนที่ทั้งหมดจะพากันเดินไปจนถึงเวทีละครใน” (พันธุ์เทวนพ เทวกุล, ม.ล., 2547: 28) ซึ่งแตกต่างจากตัวบทวรรณกรรมที่เหตุการณ์ทั้งสองได้ถูกให้รายละเอียดในลักษณะของการบรรยายเหตุการณ์เท่านั้น

แผ่นดินที่ 2 บทละครโทรทัศน์ได้มีการต่อยอดความทรงจำในช่วงแผ่นดินที่ 2 ว่าเป็นช่วงที่ผู้คนนิยมความเป็นตะวันตกเป็นอย่างมาก ปรากฏความนิยมในด้านสิ่งของจากตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความนิยมในระบบการศึกษาของชาติตะวันตกว่าดีกว่าของไทย ทำให้เหล่าคนมีฐานะต่างต้องการส่งบุตรหลานไปศึกษาต่ออย่างต่างประเทศ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการนำเข้าทางวัฒนธรรมจากชาติตะวันตก จนทำให้เกิดการประยุกต์ด้านการแต่งกาย ทำให้คนในสังคมไทยช่วงเวลานั้นเริ่มแต่งกายให้เหมือนกับชาวตะวันตก รวมถึงมีพฤติกรรมกริยาเหมือนกับชาวตะวันตกด้วย

แผ่นดินที่ 3 บทละครโทรทัศน์ได้มุ่งนำเสนอเฉพาะความทรงจำช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยมีการนำเสนอว่าเป็นผลจากกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาจากชาติตะวันตก ซึ่งเรียกตัวเองว่าคณะราษฎร เป็นแกนนำในการยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง อย่างไรก็ตาม บทละครโทรทัศน์นั้นได้อาศัยพื้นที่ของสถาบันครอบครัวเป็นฉากในการนำเสนอเหตุการณ์ ผ่านบทสนทนาของตัวละครหลักของเรื่องอย่าง แม่พลอยที่มีการสอบถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ยึดอำนาจจากตาอื่น บุตรชายของตน “ถ้าจะว่ารู้ก็รู้ แต่ผมไม่ใช่ต้นคิดอ่านอะไรดอก วันนั้นก็มีผู้ใหญ่ที่ผมนับถือท่านเรียกผมไปใช้ผมจึงได้ไป มิเช่นนั้นผมก็คงไม่เกี่ยว” (พันธุ์เทวนพ เทวกุล, ม.ล., 2546: 54-55) และมีการสร้างปมความขัดแย้งให้เกิดขึ้นภายใน

สถาบันครอบครัวด้วย อันเกิดจากการมีมุมมองทางการเมืองที่แตกต่างกัน ระหว่างตาอันกับตาอัน

แผ่นดินที่ 4 บทละครโทรทัศน์ได้เน้นการนำเสนอความทรงจำช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยแสดงให้เห็นว่าเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้คนสูญเสียทรัพย์สิน “พูดแล้วพลอยก็หันหลังให้กับตึกอย่างตัดใจ เดินก้มหน้าเข้าไปเรือนของประไพโดยไม่ได้เหลียวกลับมาดูตึกซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ผ่านพ้นไปแล้วนั้นเลย” (พันธุ์เทวนพ เทวกุล, ม.ล., 2546: 58) เกิดความรู้สึกว่าส่วนหนึ่งในชีวิตขาดหายไป

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาในประเด็นความทรงจำในสื่อบันเทิงคดีเรื่องสี่แผ่นดิน ได้นำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า วรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ได้บรรจุความทรงจำเอาไว้จำนวนมากถึง 11 เหตุการณ์ โดยแต่ละเหตุการณ์นั้นได้กระจายตัวอยู่ในยุคสมัยต่างๆ ตั้งแต่ช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทำให้เกิดการนิยามสังคมไทยช่วงรัชกาลที่ 5 ปรากฏว่าเป็นยุคแห่งการปฏิรูปด้านขนบธรรมเนียมจารีต ส่วนรัชกาลที่ 6 ปรากฏว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวตะวันตก รัชกาลที่ 7 ปรากฏว่าเป็นยุคแห่งความขัดแย้ง และรัชกาลที่ 8 ปรากฏว่าเป็นยุคแห่งการเร่งสร้างวัฒนธรรมใหม่

ทั้งนี้ ได้นำไปสู่การศึกษาในประเด็นความทรงจำเทียมในบทละครโทรทัศน์พบว่าบทละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน ได้เกิดขึ้นจากการคัดเลือกของสื่อมวลชน ซึ่งมีการตัดความทรงจำบางเหตุการณ์ออกไป คงเหลือแค่เฉพาะจำนวน 6 เหตุการณ์ ได้แก่ เหตุการณ์ปฏิรูปด้านสิทธิสตรี เหตุการณ์สร้างความเสมอภาคในสังคมไทย เหตุการณ์ไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตก เหตุการณ์บำรุงเสือป่า เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง และเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้บทละครโทรทัศน์มีลักษณะที่มุ่งเน้นเรื่องราวที่เกี่ยวกับสถาบันการเมือง

อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาความทรงจำในวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ผู้วิจัยค้นพบว่าความทรงจำในวรรณกรรมเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นจากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้ประพันธ์ การที่ผู้ประพันธ์มีความผูกพันกับเชื้อพระวงศ์ ทำให้ผู้ประพันธ์สามารถถ่ายทอดเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ชัดเจน และแสดงให้เห็นมุมมองด้านการเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย อย่างไรก็ตามงานวิจัยเรื่อง นวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ในบริบทการเมืองไทย ผลงานวิจัยของ สิทธิพล เครือรัฐติกาล (2561) ได้ต่อยอดการค้นพบนี้ว่า “การผลิตนวนิยายเรื่อง สี่แผ่นดิน ออกมาในกลางทศวรรษที่ 2490 นั้นมีความสัมพันธ์ไม่น้อยกับสภาพการเมืองในยุคนั้นเป็นอย่าง

มาก โดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับฝ่ายรัฐบาลที่นำโดย จอมพล ป.พิบูลสงคราม” การค้นพบนี้ได้ทำให้เกิดมุมมองต่อวรรณกรรมเรื่องสี่แผ่นดินในอีกบทบาทหนึ่ง นอกเหนือจากเป็นงานเขียนประเภทบันเทิงคดีที่มีหน้าที่กล่อมเกลารมณ์และจิตวิญญาณของผู้อ่าน นั่นคือ บทบาทของ “สื่อกักเก็บความทรงจำ”

พลังฝีมือของผู้ประพันธ์เองก็มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการทำให้วรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน กลายเป็น “สื่อกักเก็บความทรงจำ” อนงค์ รุ่งแจ้ง (2554: 107-124) ได้กล่าวชื่นชมฝีมือการประพันธ์ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อครั้งประพันธ์วรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ว่า “สี่แผ่นดิน เป็นวรรณกรรมชิ้นเยี่ยมที่แสดงให้เห็นฝีมือในการประพันธ์ของนักเขียน ทรงคุณค่าในด้านวรรณศิลป์และองค์ประกอบของวรรณกรรม คือ มีสาระสำคัญที่ถ่ายทอดด้วยเนื้อหาและเด่นชัดในด้านแนวคิด ตลอดจนมีกลวิธีในการประพันธ์ดีเด่นทั้งด้านภาษาและวิธีการเขียน” ทำให้วรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดินสามารถถ่ายทอดเหตุการณ์อันเป็นความทรงจำในช่วงยุคสมัยตามที่ปรากฏในวรรณกรรมได้อย่างหมดจด

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังค้นพบอีกว่าสื่อบันเทิงคดีและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมีบทบาทอย่างมากในการสร้างสรรค์ความทรงจำเทียมในบทละครเรื่องนี้ เนื่องจากสื่อบันเทิงคดีมีลักษณะพิเศษ คือ การแสดงความรู้สึคนึกคิดหรือสิ่ง

กระทบใจให้เกิดแก่ผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารสามารถสัมผัสอารมณ์ ความฝัน ความปรารถนา และอนุภาคภายในอื่น ๆ ของมนุษย์ได้ (ถิรพันธ์ อนุวัชศิริวงศ์, 2543) กอปรรวมกับความก้าวหน้าของสื่อที่ พัฒนาให้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างอิสระ (ชาคริต แก้วทันคำ, 2565: 89) เมื่อผนวกรวมกันแล้ว บทละครโทรทัศน์เรื่องนี้จึงสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้คนได้หลากหลาย ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้เข้ามา ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คน ยิ่งทำให้ผู้คนสามารถ เข้าถึงความทรงจำภายในบทละครเรื่องนี้ได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น และสามารถรับสารซ้ำ ๆ กันหลายรอบได้ อวิรุทธ์ ศิริโสภณา และประภัสสร จันทรสถิตพร (2561: 25) ได้กล่าวเรียกปรากฏการณ์ นี้ว่าเป็น “การผลิตซ้ำละครโทรทัศน์ (Television Drama Remake) โดยละครโทรทัศน์จะทำหน้าที่สะท้อนสังคม เมื่อมีการนำละคร โทรทัศน์ที่มีเนื้อหาแบบเดิมมาฉายซ้ำ ทั้ง ๆ ที่สังคมในเวลานั้นได้ เปลี่ยนแปลงไปแล้ว จะทำให้ละครโทรทัศน์ไม่ได้ทำหน้าที่สะท้อน สังคม แต่ทำหน้าที่ ‘ประกอบสร้างความเป็นจริง’ ให้แก่สังคมผ่าน รูปแบบของความบันเทิงที่ผู้ชมไม่รู้ตัว” การที่วรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ได้ถูกนำมาดัดแปลงให้อยู่ในสื่อหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็น ละครโทรทัศน์ ละครเวที หรือละครเพลง ยังจะทำให้ความทรง จำเจียมนั้นถูกตอกหมุดลงในบันทึกความทรงจำของผู้คนในแต่ละยุค สมัยได้อย่างแน่นหนาขึ้น

ในด้านการดัดแปลงจากตัวบทประเภทวรรณกรรมให้กลายมาเป็นตัวบทประเภทบทละครโทรทัศน์จึงกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างความทรงจำเทียมในบทละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน โดยในสื่อทั้งสองประเภทนี้มีความแตกต่างกันในช่วงแผ่นดินที่ 4 ซึ่งในวรรณกรรมนั้นพบว่าการมุ่งแสดงมุมมองต่อเหตุการณ์ช่วงสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ส่วนในบทละครโทรทัศน์พบว่าการนำเสนอความทรงจำช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พลอยพรรณ มาคะผล (2558: 5) ได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับปรากฏการณ์การนำวรรณกรรมมาดัดแปลงให้อยู่ในรูปแบบของสื่อบทละครโทรทัศน์ว่า “สาเหตุที่ผู้ผลิตละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่นิยมนำวรรณกรรมที่มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับและเป็นที่นิยมมาดัดแปลงให้อยู่ในรูปแบบของสื่อละครโทรทัศน์นั้นเป็นเพราะต้องการหลักประกันว่าละครโทรทัศน์ที่สร้างขึ้นใหม่จะได้รับความนิยม” การดัดแปลงบทละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน จากตัวบทวรรณกรรมจึงถือเป็นปรากฏการณ์ที่ถูกคัดสรรจากวงการสื่อมวลชนไทยในการสร้างและดัดแปลงจนเป็นสื่อบทละครโทรทัศน์ดังกล่าวเป็นกระบวนการต่อยอดความทรงจำเทียมที่ปรากฏในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลให้ยั่งยืน และทำให้เห็นการผสมผสานกันทางด้านศาสตร์และศิลป์ของสื่อต่างชนิดว่ามีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และเอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่กัน

และกัน (เพ็ญญา ศรีบรรจง, ฉลองรัฐ เณรมาลย์ชลมารค, 2563: 221)

ในด้านเนื้อหาของความทรงจำเทียม ผู้วิจัยค้นพบว่าบทละครโทรทัศน์เรื่องนี้มีความผูกพันเชื่อมโยงกับสถาบันการเมืองและสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยจะสังเกตเห็นว่าความทรงจำเทียมที่ปรากฏในบทละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน ปรากฏความทรงจำเทียมอยู่ 6 เหตุการณ์ ได้แก่ 1. เหตุการณ์ปฏิรูปด้านสิทธิสตรี 2. เหตุการณ์สร้างความเสมอภาคในสังคมไทย 3. เหตุการณ์ไหลป่าของวัฒนธรรมตะวันตก 4. เหตุการณ์บำรุงเสือป่า 5. เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง และ 6. เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งความทรงจำเทียมทั้งหมดนั้นล้วนมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์กับสถาบันการเมืองไทยทั้งสิ้น MaCargo (2005) มองว่าสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการต่อสู้แข่งขันกันระหว่าง “เครือข่าย (Network)” การดำเนินความขัดแย้งที่ซับซ้อนผ่านมาหลายช่วงทศวรรษ ทำให้สังคมไทยมีความซับซ้อนทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม (อาสา คำภา, 2561: 44) ในสถานการณ์ดังกล่าวนี้ สื่อมวลชนจึงกลายเป็นพื้นที่แห่งใหม่ที่สถาบันการเมืองกับสถาบันพระมหากษัตริย์ต่างปรารถนาจะครอบครอง เพราะสื่อมวลชนนั้นมีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของทุกคน (พัฒนกร สอนไ้ว, อิมรอน มะลูลิ้ม, 2557: 113) การครอบครองสื่อมวลชนไว้ได้จะทำให้สถาบันสามารถถ่ายทอดความทรงจำเทียมที่ตนปรารถนาได้

ข้อเสนอแนะ

ภายหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการการทําวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ในการนำวิธีวิทยาที่ค้นพบจากงานวิจัยเรื่องนี้ไปประยุกต์ใช้ในการวิจัย ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความทรงจำในสื่อตัวบทต้นทาง ไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทรณกรรม สื่อประเภทบทละครโทรทัศน์ สื่อประเภทบทภาพยนตร์ ฯลฯ ว่าผู้สร้างสื่อตัวบทต้นทางนั้นเป็นผู้อยู่ในเหตุการณ์หรือมีประสบการณ์ตรงกับเหตุการณ์เหล่านั้นด้วยหรือไม่ เพราะการมีประสบการณ์ตรงกับเหตุการณ์ในตัวบทจะทำให้สื่อสารความทรงจำได้ชัดเจน และสอดคล้องกับเหตุการณ์ความเป็นจริง

2. ในการนำข้อค้นพบเรื่อง ความทรงจำเทียม ไปใช้ประโยชน์ ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการดัดแปลงจากสื่อตัวบทปลายทางด้วยว่ามีกระบวนการดัดแปลงเป็นอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นการดัดแปลง การขยายความ การตัดเหตุการณ์ ฯลฯ เนื่องจากในการดัดแปลงจากสื่อตัวบทประเภทหนึ่งไม่สู่อีกสื่อตัวบทอีกประเภทหนึ่ง ผู้ถ่ายทอดความทรงจำเทียมย่อมตกอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของยุคสมัย และอาจจะหมายถึงข้อจำกัดทางด้านพาณิขด้วย

เอกสารอ้างอิง

คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2496). *สี่แผ่นดิน*. ชัยฤทธิ์.

เจตนา นาควัชร. (2546). *ศิลปะสองทาง*. คมบาง.

เจนวิทย์ เชื้อสวาท. (21 ธันวาคม 2565). *เจนวิทย์ เชื้อสวาท*:

บันเทิงไทยได้รับพระบารมี (2) – “แม่พลอย 6 แผ่นดิน”.

[https://www.matichonweekly.com/in-](https://www.matichonweekly.com/in-depth/article_63144)

[depth/article_63144](https://www.matichonweekly.com/in-depth/article_63144)

ชาคริต แก้วทันคำ. (2565). มองอดีตเขียนปัจจุบัน: การใช้สื่อสังคม

ออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ในทวีต Hi So-Cial

ไฮโซ... เชียล ของขวัญข้าว ขวัญเรียมเอ.วารสาร

ศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา. 2(2), 89-104.

ถิรนนท์ อนุวัชรวิวงศ์ และคณะ. (2547). *สุนทรียนิเทศศาสตร์*:

การศึกษาสื่อสารการแสดงและสื่อจินตคดี. โครงการพัฒนา

องค์ความรู้นิเทศศาสตร์ตะวันออก ภาควิชาวาทยาศาสตร์และ

สื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

เถลิง พันธุ์เถลิงอมร. (2541). *นวนิยายและเรื่องสั้น: การศึกษาเชิง*

วิเคราะห์และวิจารณ์. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สถาบันราชภัฏสงขลา.

ไทยรัฐออนไลน์. (21 ธันวาคม 2565). ‘แม่พลอย’ เล่าขาน

“สี่แผ่นดิน” หวนชิมซบคุณค่าประวัติศาสตร์.

<https://www.thairath.co.th/content/768017>

นัทธัญ ประสานนาม. (2560). ความทรงจำเทียม: เรื่องเล่าของมอม

ในวัฒนธรรมความทรงจำและวัฒนธรรมสกรีน ใน เล่าเรื่อง
เรื่องเล่า. (น.239-268). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นัทธัญ ประสานนาม. (2562). ประพันธศาสตร์ของความหลัง: ความ

ทรงจำวัฒนธรรมกับวรรณกรรมศึกษาใน นววิถี: วิถีวิทยา
ร่วมสมัยในการศึกษาวรรณกรรม. (น.46-117). สยาม
ปริทัศน์.

พลอยพรรณ มาคะผล. (2558). ละครรีเมกกับการถ่ายโยงเนื้อหาใน

ละครโทรทัศน์ไทย [วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาสื่อสารมวลชน] มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พัฒนกร สอนไฉ และอิมรอน มะลูลีม. (2557). บทบาทของสื่อมวล

ชนท้องถิ่นที่มีต่อคุณภาพของระบอบประชาธิปไตยใน
จังหวัดกำแพงเพชร ใน สักทอง. วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. 20(22),
111-119.

พันธุ์เทวนพ เทวกุล, ม.ล. (2546). สี่แผ่นดิน. TV MAGAZINE.

- เพ็ญนิภา ศรีบรรจง, และฉลองรัฐ เณรมาลย์ชลมารค. (2563). การ
ดัดแปลงนวนิยายเรื่อง “เพลิงบุญ” สู่ละครโทรทัศน์.
วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์. 24(3), 220-227.
- ลัลลนา ศิริเจริญ. (2525). *อลังการในมหาชาติคำหลวง* [วิทยานิพนธ์
ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย]
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกุล. (2541). *สารานุกรมแนะนำหนังสือดี 100 เล่ม ที่
คนไทยควรอ่าน : โครงการคัดเลือกและแนะนำหนังสือดีที่
คนไทยน่าจะได้อ่าน*. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สี่แผ่นดิน. (2565, ธันวาคม 21). *วิกิพีเดีย*. [th.wikipedia.org/wiki/สี่
แผ่นดิน](https://th.wikipedia.org/wiki/สี่แผ่นดิน)
- สรรัตน์ จิรวารวิสุทธิ, และปรีดา อัครจันทโชติ. (2563). การประกอบ
สร้างและการสื่อความหมายของความทรงจำร่วมในละคร
โทรทัศน์อิงประวัติศาสตร์ของไทย. *วารสารนิเทศสยาม
ปริทัศน์*. 19(2), 8-29.
- สิทธิพล เครือรัฐติกาล. (2561). นวนิยายเรื่อง สี่แผ่นดิน ในบริบท
การเมืองไทย. *วารสารรัฐศาสตร์สุโขทัยธรรมมาธิราช*. 2(2),
35-52.
- เสฐียรโกเศศ. (2515). *การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์*. บรรณาการ.
อนงค์ รุ่งแจ้ง. (2554). *พลังฝีมือในสี่แผ่นดิน*. *วารสารมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 28(3), 107-124.

- อวิรุทธ์ ศิริโสภณา, และประภัสสร จันทร์สถิตพร. (2561). การประกอบสร้างความหมายของผู้หญิงที่ถ่ายทอดผ่านตัวละครหญิงในละครโทรทัศน์ไทยยอดนิยมที่ถูกผลิตซ้ำ ระหว่างปี พ.ศ. 2530 – 2560. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการนิวส์*. 5(1), 23-40.
- อาสา คำภา. (2562). *ความเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายชนชั้นนำ พ.ศ. 2495-2535 [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์]* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุดม หนูทอง. (2522). *พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา.
- Fabian, Johannes. (2007). *Memory Against Culture: Argument and Reminders*. Duke University Press.
- McCargo, Duncan. (2005). Network monarchy and legitimacy crises in Thailand. *The Pacific Review*, 18(4), 499-519.